



Justitsministeriet

Civil- og Politiafdelingen

Kontor: Politikontoret
Sagsnr.: 2005-150-0153
Dok.: LBN40904

Besvarelse af spørgsmål nr. 71 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del).

Spørgsmål:

”Ministerens kommentarer udbedes til de nye oplysninger, som fremkom i DR's dokumentarudsendelse onsdag den 9. november 2005, i sagen om den tragiske anholdelse i 2002, der kostede Jens Arne Ørskov livet, og ministeren bedes oplyse, hvilke overvejelser de nye oplysninger giver ministeren anledning til.”

Svar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelsen af spørgsmålet indhentet en udtalelse fra Rigsadvokaten, der har oplyst følgende:

”Jeg har til brug for besvarelsen af Justitsministeriets henvendelse rekvireret en kopi af Danmarks Radios tv-udsendelse ”Hævet over mistanke”, som blev vist i Danmarks Radio TV1 den 9. november 2005.

Jeg endvidere indhentet en udtalelse fra Statsadvokaten i Aalborg. Jeg har blandt andet anmodet statsadvokaten om at redegøre for, hvilket materiale der blev forelagt for Retslægerådet, hvad der måtte være passeret i anledning af den i udsendelsen citerede udtalelse fra politiassistent Erik Hostrup Nielsen om den afdøde, og en udtalelse om det i øvrigt i tv-udsendelsen fremførte, herunder om de lægelige udtalelser giver statsadvokaten anledning til fornyede overvejelser. Statsadvokaten har ved brev af 17. november 2005 afgivet en udtalelse. Kopi af statsadvokatens udtalelse vedlægges (bilag 1).

Jeg har endvidere indhentet en udtalelse fra Rigspolitechefen, Politiskolen, om den i tv-udsendelsen omhandlede amerikanske undervisningsvideo og en udtalelse fra Retslægerådets sekretariat om det materiale, der blev forelagt for Retslægerådet. Der kan herom henvises til pkt. 2.5. og 2.1. nedenfor.

Jeg skal på denne baggrund udtale følgende:

1. Kort resume af sagens hidtidige forløb

Det fremgår af sagen, at Statsadvokaten i Aalborg den 14. juni 2002 indledte undersøgelse i sagen i medfør af retsplejelovens § 1020 a, stk. 2, i anledning af, at Jens Arne Ørskov Mathiasen samme dag mellem kl. 23:06 og 23:15 var afgået ved døden, mens han var i politiets varetægt.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 1020 a har følgende ordlyd:

”§ 1020 a. Statsadvokaterne iværksætter efter anmeldelse eller af egen drift efterforskning, når der er rimelig formodning om, at politipersonale i tjenesten har begået et strafbart forhold, som forfølges af det offentlige.

Stk. 2. Statsadvokaterne iværksætter endvidere efterforskning, når en person er afgået ved døden eller er kommet alvorligt til skade som følge af politiets indgriben, eller mens den pågældende var i politiets varetægt. Bestemmelserne i § 1019 j finder herved tilsvarende anvendelse.”

Det fremgår endvidere af sagen, at Statsadvokaten i Aalborg den 4. september 2002 i medfør af retsplejelovens § 749, stk. 2, besluttede at indstille undersøgelsen, idet der ikke var tilvejebragt en rimelig formodning om, at politiassistenterne Knud Borregaard og Søren Erik Olesen, Politiet i Løgstør, havde begået et strafbart forhold, der forfølges af det offentlige.

Statsadvokaten fandt således ikke, at politiets magtanvendelse ved anholdelsen af Jens Arne Ørskov Mathiasen gik ud over, hvad der måtte anses for at have været nødvendig, og at der var ikke grundlag for at antage, at Jens Arne Ørskov Mathiasen under transporten eller på rastepladsen ved Sebbesund var blevet udsat for vold eller unødigt magtanvendelse.

Statsadvokaten fandt endvidere ikke, at der var grundlag for at antage, at politiassistenterne Knud Borregaard og Søren Erik Olesen havde udvist en kritisabel adfærd, eller at der var grundlag for at kritisere politiassistenternes dispositioner, da Jens Arne Ørskov Mathiasen pludselig blev bevidstløs. Statsadvokaten lagde herved vægt på, at politiassistenterne havde befriet den anholdte fra håndjernene, lejet ham i aflåst sideleje, mærket efter puls, og straks havde tilkaldt en ambulance.

Politiklagenævnet for Statsadvokaten i Aalborg havde forinden erklæret sig enig i afgørelsen.

Retsmedicinsk Institut, Aarhus Universitet, havde i obduktionserklæringen af 17. juni 2002 blandt andet anført:

”Dødsårsagen er ikke helt sikkert klarlagt ved obduktionen, men det oplyste sammenholdt med obduktionsfundene tyder mest på akut hjertesvigt, opstået som følge af voldsom fysisk aktivitet (hyperexationstilstand) hos den kraftige, overvægtige mand, muligt i forbindelse med indtagelse af ecstasy og alkohol. Afdøde har i tilslutning til døden ligget delvist fastholdt på maven og forsøgt lagt i benlås, hvilket muligt kan have være medvirkende til udløsning af hjertestop.”

Det fremgik endvidere af erklæringen, at læsionerne i panden og på næsen samt på knæleddene havde karakter af hudafskrabninger, og at de blodunderløbne

mærker på overarmen og bagsiden af højre skulder kunne skyldes greb under fastholdelsen af afdøde.

Retsmedicinsk Institut anførte i en supplerende obduktionserklæring af 3. juli 2002, at resultatet af de supplerende undersøgelser viste, at afdøde havde indtaget alkohol, og at han måtte antages at have været kraftigt påvirket heraf på dødstidspunktet. Der var påvist cannabinoider i urinen, hvilket viste, at afdøde for nylig havde indtaget cannabinoider (hash). Der var derimod ikke påvist ecstasy eller andre stoffer. Dødsårsagen var fortsat ikke sikkert klarlagt, men det oplyste sammenholdt med obduktionsfundene og resultaterne af de supplerende undersøgelser tydede mest på akut hjertesvigt, opstået som følge af voldsom fysisk aktivitet (hyperexcitationstilstand (delirium)) formentlig i forbindelse med indtagelse af alkohol og hash.

Statsadvokaten afgørelse blev den 5. september 2002 påklaget til mig af advokat Claus Bonnez, som valgt advokat for moderen til afdøde, Jonna Ørskov. Advokaten gjorde herunder gældende, at der ikke var grundlag for at foretage anholdelse i sagen. Advokaten fremkom - efter at have fået aktindsigt i sagen - ved brev af 11. januar 2003 med en række supplerende bemærkninger til sagen.

Jeg fandt efter gennemgang af sagen ikke grundlag for at ændre statsadvokatens afgørelse, hvilket jeg meddelte ved min afgørelse af 11. april 2003. Jeg lagde her ved vægt på de samme forhold, som statsadvokaten havde anført som begrundelse for sin afgørelse. Jeg fandt - ligesom statsadvokaten - heller ikke grundlag for yderligere efterforskning i sagen.

Danmarks Radio udsendte den 4. februar 2004 et dokumentarprogram om sagen i tv-dokumentarserien "Magtens Billeder".

I tv-udsendelsen udtalte flere læger, at dødsårsagen efter deres opfattelse var kvælning. Kvælning var ikke nævnt som en mulig dødsårsag i obduktionserklæringen. Der blev i udsendelsen endvidere rejst spørgsmål om bl.a. Falcks ambulancejournal, afhøring af falckredderne og forelæggelse af sagen for Retslægerådet. Endelig hævdede afdødes moder, Jonna Ørskov, i udsendelsen, at politiassistenterne skulle have tildelt nu afdøde slag med en stavlygte, og at politibilens bagerste højre siderude var blevet knust udefra i stedet for indefra, samt at nu afdøde skulle have været lagt i en såkaldt fikseret benlås.

Den 5. februar 2004 indgav Jonna Ørskov anmeldelse mod fire politiassistenter for overtrædelse af straffeloven ved at have undladt at yde førstehjælp til den anholdte.

Statsadvokaten besluttede på den baggrund den 13. februar 2004 at genoptage efterforskningen i sagen. Statsadvokaten anførte, at hun blandt andet særligt søgte at få belyst spørgsmålet om dødsårsagen, om der var tegn på, at Jens Arne Ørskov Mathiasen var blevet udsat for vold eller unødigt magtanvendelse, om politiet havde anvendt relevant førstehjælp, og om der grundlag for at ændre politiets uddannelse eller ændre teknikker.

Statsadvokaten forelagde den 1. april 2004 sagen for Retslægerådet og anmodede rådet om på baggrund Retslægerådets gennemgang af sagens samlede materiale at besvare en række spørgsmål, herunder om dødsårsagen, om der var fundet tegn på, at afdøde havde været udsat for anden magt eller vold end den beskrevet i forklaringerne, eller om afdøde var blevet lagt eller forsøgt lagt i benlås eller fikseret benlås m.v. Retslægerådet blev desuden anmodet om at besvare spørgsmål om den efterfølgende førstehjælp. Statsadvokaten bad endvidere advokat Claus Bonne og advokat Torben Koch, der repræsenterede henholdsvis Jonna Ørskov og polititjenestemændene, om inden 14 dage at fremkomme med eventuelle supplerende spørgsmål til Retslægerådet.

Advokat Bonne udtrådte efter det oplyste af sagen i maj 2004, hvorefter advokat Tyge Trier efter det oplyste den 10. juni 2004 rettede henvendelse til statsadvokaten på vegne af Jonna Ørskov. Ved brev af 24. september 2004 fremkom advokat Tyge Trier med yderligere spørgsmål til Retslægerådet. Retslægerådet meddelte ved brev af 5. oktober 2004 advokaten, at sagen på det tidspunkt befandt sig hos sidstvoterende, og at en inddragelse af de supplerende spørgsmål ville bevirke en betydelig forlængelse af sagsbehandlingen.

Efter anmodning fra statsadvokaten inddrog Retslægerådet advokat Tyge Triers supplerende spørgsmål i besvarelsen, selvom dette ville bevirke en betydelig forlængelse af sagsbehandlingstiden.

Retslægerådet besvarede den 14. februar 2005 de forelagte spørgsmål.

Statsadvokaten besluttede den 17. marts 2005 på ny at indstille efterforskningen i sagen i medfør af retsplejelovens § 749, stk. 2. Statsadvokaten begrundede afgørelsen med, at der ikke var rimelig formodning om, at polititjenestemændene fra Løgstør Politi og Aalborg Politi havde begået strafbart forhold, der forfølges af det offentlige. Statsadvokaten fandt endvidere ikke anledning til at rejse kritik af politiassistenternes adfærd eller af deres dispositioner.

Det fremgår af statsadvokatens redegørelse, at statsadvokaten fandt, at der ikke af politiassistenterne Søren Erik Olesen og Knud Borregaard var forøvet vold eller anvendt unødigt magt. Statsadvokaten fandt endvidere, at de to politiassistenter havde anvendt relevant førstehjælp til en livløs person, der havde vejtrækning og puls, og statsadvokaten fandt ikke, at det kunne kritiseres, at de ikke ydede yderligere førstehjælp.

Statsadvokaten lagde herved vægt på, at de to politiassistenter havde sørget for, at en ambulance blev tilkaldt, og at de i øvrigt havde lejret Jens Arne Ørskov Mathiasen i aflåst sideleje og aftaget håndjernene, hvilke foranstaltninger politiassistentene i situationen anså for tilstrækkelige.

Politiassistenterne Erik Hostrup Nielsen og Karsten Stausgaard Mortensen fra Aalborg Politi, der kortvarigt havde opholdt sig på rasteplassen inden ambulancen ankom, var begge af den opfattelse, at polititjenestemændene fra Løgstør Politi

håndterede situationen, og statsadvokaten fandt ikke, at det gav dem anledning til selv at undersøge Jens Arne Ørskov Mathiasen nærmere.

Politiklagenævnet for Statsadvokaten i Aalborg havde forinden den 16. marts 2005 erklæret sig enig i afgørelsen.

Statsadvokaten orienterede endvidere Rigspolicehøveden om sagen med henblik på en vurdering af, om der er grundlag for at ændre politiets teknikker.

Advokat Tyge Trier har ved brev af 12. april 2005 klaget over statsadvokatens afgørelse. Jeg har endnu ikke truffet afgørelse i sagen, hvilket jeg snarest agter at gøre.

2. Tv-udsendelsen ”Hævet over mistanke”

Jeg har som anført rekvireret en kopi af tv-udsendelsen ”Hævet over mistanke” og gennemset denne.

2.1. Det fremgår af udsendelsen, at der blev rejst spørgsmål om, hvilket materiale statsadvokaten havde forelagt Retslægerådet, herunder om Retslægerådet fik forelagt de fotografier, der blev optaget i forbindelse med obduktionen af Jens Arne Ørskov Mathiasen.

Statsadvokaten har oplyst, at Retslægerådet i forbindelsen med forelæggelsen af de af statsadvokaten og de tre advokater stillede spørgsmål modtog sagens akter, herunder en fotomappe med fotografierne fra obduktionen. Statsadvokaten har i sin udtalelse henvist til vedlagte kopi af statsadvokatens brev af 1. april 2004 til Retslægerådet (bilag 2).

Jeg har endvidere den 24. november 2005 telefonisk kontaktet Retslægerådet vedrørende spørgsmålet, om Retslægerådet har haft forelagt obduktionsfotos i forbindelse med rådets afgørelse af sagen. Sekretariatsleder Harry Mosekjær Madsen har oplyst, at der ikke foreligger oplysninger, der på nogen måde viser, at Retslægerådet ikke skulle være forelagt de pågældende fotos.

2.2. Det fremgår i øvrigt af Retslægerådets erklæring, at rådet blev stillet i alt 60 spørgsmål, hvoraf 18 spørgsmål var stillet af statsadvokaten, mens resten var stillet af Jonna Ørskovs og polititjenestemændenes advokater. Retslægerådet har på denne baggrund besvaret en række spørgsmål med henvisning til tidligere stillede spørgsmål.

Retslægerådet har i sin udtalelse blandt andet anført, at det på baggrund af de fremsendte lægelige bilag ikke er muligt at fastslå den endelige dødsårsag. Rådet har endvidere anført, at der i obduktionserklæringen ingen holdepunkter er for, at Jens Arne Ørskov Mathiasen er død af kvælning, men at det ikke kan udelukkes, at iltmangel har været medvirkende årsag til udløsning af hjertestopet.

2.3. For så vidt angår oplysningerne om læsionerne i afdødes pande, kan jeg i det hele henvise til statsadvokatens vedlagte udtalelse. Jeg er herunder enig med

statsadvokaten i, at tv-udsendelsen ikke giver anledning til fornyede overvejelser eller fornyet forelæggelse for Retslægerådet.

2.4. Det fremgår endvidere af tv-udsendelsen, at politiassistent Erik Hostrup Nielsen, Aalborg Politi, i en intern telefon/radiosamtale med vagthavende i Aalborg, politikommissær Finn Sørensen, den 14. juni 2002 ca. kl. 23:36 blandt andet omtalte Jens Arne Ørskov Mathiasen som ”et stort fedt læs”.

Statsadvokaten har herom oplyst, at den omhandlede udtalelse ikke har været omfattet af statsadvokatens undersøgelse af sagen. Statsadvokaten har henvist til, at formålet med en efterforskning iværksat efter retsplejelovens § 1020 a, stk. 2, er at skaffe grundlag for at vurdere, om et strafferetligt eller disciplinært ansvar kan komme på tale, og derudover om man gennem ændrede procedurer og regler mv. kan forebygge lignende hændelser.

Statsadvokaten har endvidere anført, at baggrunden for, at den omtalte udtalelse ikke i den foreliggende sag har været omfattet af undersøgelsen er, at udtalelsen ikke havde betydning for vurderingen af, hvad der førte til Jens Arne Ørskov Mathiasens død. Da udtalelsen ikke blev fremsat overfor en borger eller på en sådan måde, at en borger under normale omstændigheder ville kunne overhøre samtalen, anså statsadvokaten den heller ikke for omfattet af reglerne om adfærdsklager, jf. Justitsministeriets vejledning af 18. januar 1982, pkt. 5.

Statsadvokaten har endvidere oplyst, at Jonna Ørskov i et brev til statsadvokaten af 7. august 2005 har forespurgt, om statsadvokaten havde påtalt denne omtaleform overfor den pågældende politiassistent. Statsadvokaten meddelte ved brev af 17. august 2005 Jonna Ørskov, at hun ikke fandt, at udtalelsen er omfattet af retsplejelovens kapitel 93 b om klager over politipersonalets adfærd, og at hun derfor ikke har kompetence eller anledning til at påtale omtaleformen overfor politiassistent Erik Hostrup Nielsen.

Statsadvokaten har endvidere oplyst, at Jonna Ørskov den 10. november 2005 – dagen efter at tv-udsendelsen havde været vist – hos Politimesteren i Løgstør har afleveret en skriftlig anmeldelse mod politiassistent Erik Hostrup Nielsen for overtrædelse af straffelovens bestemmelser om fremsættelse af ringeagtsytringer. Politimesteren i Løgstør har den 17. november 2005 videresendt anmeldelsen til statsadvokaten til videre ekspedition, men anmeldelsen er endnu ikke blevet behandlet i statsadvokaturen. Statsadvokaten har oplyst, at sagen vil blive behandlet efter bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 93 c.

Jeg er enig med statsadvokaten i, at formålet med en efterforskning efter retsplejelovens § 1020 a, stk. 2, i en sag som den foreliggende, er at skaffe grundlag for at vurdere, om et strafferetligt eller disciplinært ansvar kan komme på tale, og derudover om man gennem ændrede procedurer og regler mv. kan forebygge lignende hændelser.

Jeg er finder dog, at der må tages stilling til også andre forhold, som måtte fremkomme under en sådan efterforskning. Jeg har derfor anmodet Politimesteren i

Aalborg at drøfte spørgsmålet om en hensigtsmæssig måde at omtale personer, der er i politiets varetægt, med den pågældende politiassistent.

2.5. Det fremgår af sagen, at statsadvokaten i forbindelse med udarbejdelsen af den supplerende redegørelse til Politiklagenævnet for Statsadvokaten i Aalborg den 17. marts 2005 henstillede til Rigspolitichefens overvejelser om, hvorvidt sagen måtte give anledning til ændring af politiets uddannelse i selvforsvarsgreb og teknikker.

Rigspolitiet, Politiskolen, udsendte på denne baggrund den 18. april 2005 en rundskrivelse til politiet og anklagemyndigheden. Jeg vedlægger til orientering en kopi af skrивelsen (bilag 3).

Det anføres blandt andet i Politiskolens rundskrivelse:

”(...)

På baggrund af Statsadvokatens redegørelser og henstilling skal lejrning på maven af overvægtige personer, der eventuelt tillige er hyperaktive og/eller påvirkede, være af så kort varighed som muligt.

Der gøres nu opmærksom på dette forhold i Politiskolens undervisning i de selvforsvarsgreb og teknikker, hvori indgår at den anholdte holdes nede mod jorden liggende på maven.

Tilsvarende bedes gennemført i forbindelse med eventuel regional/lokal vedligeholdelsesuddannelse i politiets selvforsvarsgreb og teknikker.

Politiskolens lærebog i selvforsvarsgreb og teknikker vil om kort tid blive genoptrykt. I den forbindelse vil de nævnte forhold blive indarbejdet i lærebogen, der som tidligere vil blive udsendt til politikredse og anklagemyndigheden”.

Rigspolitichefen, Politiskolen, har i en udtalelse af 24. november 2005 oplyst, at de forholdsvis korte uddrag fra den amerikanske undervisningsvideo, der blev vist i tv-udsendelsen, ikke indeholdt oplysninger eller forhold, der ikke allerede indgår i undervisningen på området. Politiskolen har nu rekvireret den pågældende video, der ikke var kendt på Politiskolen, med henblik på en nøje gennemgang af denne med henblik på at vurdere, om videoen hensigtsmæssigt vil kunne indgå i og eventuelt yderligere styrke undervisningen på det pågældende område. Kopi af Politiskolens udtalelse vedlægges (bilag 4).

2.6. Jeg anbefalede blandt andet på baggrund af erfaringerne fra den foreliggende sag i efteråret 2004 Justitsministeriet at overveje at tage skridt til en ændring af reglerne i retsplejeloven om beskikkelse af en bistandsadvokat, således at der kan beskikkes en bistandsadvokat for de efterladte efter en person, der er afgået ved døden som følge af politiets indgriben, eller mens den pågældende er i politiets varetægt. Forslaget var begrundet i hensynet til at skabe tillid til, at sager mod politipersonale behandles på betryggende vis.

Jeg fandt således, at beskikkelse af en bistandsadvokat til de efterladte burde ske på et tidligt tidspunkt i sagen, således at man i større omfang kan undgå situatio-

ner, hvor efterforskningen af sagen vanskeliggøres af, at advokaten først indtræder i sagen, når efterforskningen er afsluttet, og afgørelsen er meget nært forestående.

Bestemmelsen indgår nu i retsplejelovens § 1020 e, stk. 2, der blev indsat ved lov nr. 558 af 24. juni 2005.

3. Jeg skal afslutningsvis bemærke, at det ville have været ønskeligt og langt mere tilfredsstillende, hvis det havde været muligt i denne dybt tragiske sag at fastlægge det fulde hændelsesforløb, og herunder også mere præcise oplysninger om dødsårsagen.

I en sag af den foreliggende karakter, hvor et voldsomt hændelsesforløb har udspillet sig over et ganske kort tidsrum, og hvor der har været involveret flere personer, der alle var under pres, vil det imidlertid ofte ikke være muligt at skabe et fuldstændigt billede af forløbet.”

De bilag, som der henvises til i udtalelsen, vedlægges til udvalgets orientering.